

Znaczenie własności przemysłowej w działalności gospodarczej

Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest omówienie znaczenia własności przemysłowej w działalności gospodarczej. Pierwsza część opracowania charakteryzuje polski system ochrony dóbr własności przemysłowej, druga wskazuje jaki ma on wpływ na kształtowanie strategii biznesowej przedsiębiorstw, a także w jakim stopniu zasoby intelektualne przyczyniają się do uzyskania przewagi rynkowej.

Przedstawione przez autorki studium ma charakter interdyscyplinarny. Do prawidłowego ujęcia wybranego problemu badawczego konieczna była wiedza z zakresu prawa oraz zarządzania. Metodologię pracy oparto na metodzie dogmatycznej. Wykładni poddano przepisy ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, ponadto przeanalizowano poglądy doktryny oraz orzecznictwo.

1. Ochrona własności przemysłowej w prawie polskim

Podstawowym aktem prawnym dotyczącym ochrony własności przemysłowej w Polsce jest ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej (dalej cytowana jako p.w.p.). Normuje ona stosunki w zakresie wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych (art. 1 ust.1 pkt 1 p.w.p.).

1.1. Dobra własności przemysłowej

Dobra własności przemysłowej podzielić można na trzy grupy: rozwiązania o charakterze technicznym, rozwiązania o charakterze estetycznym oraz oznaczenia stosowane w obrocie gospodarczym [Nyga, 2011, s. 8].

1.1.1. Rozwiązania o charakterze technicznym

Do rozwiązań o charakterze technicznym zalicza się wynalazki, wzory użytkowe oraz topografie układów scalonych.

W prawie polskim brak jest definicji legalnej pojęcia wynalazek. Utożsamiany jest on z technicznym rozwiązaniem dowolnego problemu. Przepisy ustawy wskazują jedynie (art. 24 p.w.p.), że ochrona może być udzielona – bez względu na dziedzinę techniki – na wynalazek, który po pierwsze jest nowy, zatem nie stanowi części stanu światowej techniki. Przez stan techniki rozumie

* Dr, Zakład Prawa Własności Intelektualnej, Wydział Prawa Uniwersytet w Białymstoku, skrypacka@wp.pl

** Mgr, Zakład Prawa Własności Intelektualnej, Wydział Prawa Uniwersytet w Białymstoku, marutko@gmail.com

się wszystko to, co zostało udostępnione do powszechnej wiadomości w formie opisu (pisemnego lub ustnego), poprzez stosowanie, wystawienie lub ujawnienie w inny sposób, a także informacje zawarte w zgłoszeniach wynalazków lub wzorów użytkowych pod warunkiem ich ogłoszenia w sposób określony w ustawie (art. 25 ust. 2-3). Po drugie wynalazek musi posiadać poziom wynalazczy, co oznacza, że nie jest oczywisty dla znawcy danej dziedziny (art. 26 p.w.p.). Po trzecie musi nadawać się do przemysłowego stosowania, zatem na jego podstawie można uzyskać wytwór lub możliwy jest do wykorzystania w działalności przemysłowej, w tym w rolnictwie (art. 27 p.w.p.).

Ustawa Prawo własności przemysłowej wskazuje ponadto jakich rozwiązań nie uważa się za wynalazki. Wlicza: odkrycia, teorie naukowe i metody matematyczne; wytwory o charakterze jedynie estetycznym; plany, zasady i metody dotyczące działalności umysłowej lub gospodarczej oraz gry; wytwory, których niemożliwość wykorzystania może być wykazana w świetle powszechnie przyjętych i uznanych zasad nauki; programy do maszyn cyfrowych; przedstawienia informacji (art. 28 p.w.p.).

Wzorem użytkowym jest każde nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym, dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci. Wzór użytkowy uważa się za rozwiązanie użyteczne, jeżeli pozwala na osiągnięcie celu mającego praktyczne znaczenie przy wytwarzaniu lub korzystaniu z wyrobów (art. 94 p.w.p.). Może prowadzić do odkrycia sposobu zaspokojenia (dotąd niezaspokojonej) potrzeby, jak i ulepszenia metody już istniejącej. Wymóg posiadania przez wzór trwałej postaci wyklucza z tej kategorii technologie, substancje, sposoby korzystania, a także produkty informatyczne [Sieńczyło – Chłabicz, 2011, s. 509-510].

Przez topografię układu scalonego (TUS) rozumie się rozwiązanie polegające na przestrzennym, wyrażonym w dowolny sposób rozplanowaniu elementów, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego (art. 196 p.w.p.).

1.1.2. Rozwiązania o charakterze estetycznym

Rozwiązaniami, które wpływają na estetykę, czyli tzw. *design* wytwarzanych produktów są wzory przemysłowe. Wzór przemysłowy to nowa i posiadająca indywidualny charakter postać wytworu lub jego części. Przez postać wytworu rozumieć należy jego wygląd, zewnętrznie postrzegalne właściwości [Tischner, 2010, s. 558]. Decydują o niej cechy linii, konturów, kształtów, kolorystyka, struktura lub materiał wytworu albo też jego ornamentacja (art. 102 p.w.p.). Indywidualny charakter posiadają wzory, które na zorientowanym użytkowniku (a zatem na konsumencie, który w sposób świadomy podejmuje decyzje produktowe) wywołują wrażenie, które różni się w porównaniu z postrzeganiem wzoru poprzednio udostępnionego publicznie (art. 104 ust. 1 p.w.p.). Wzory użytkowe powinny odznaczać się ponadto cechą nowości. Oznacza to, że przed datą, według której oznacza się pierwszeństwo do uzyskania prawa z rejestracji wzoru, nie posiadał on identycznego poprzednika i nie

został ujawniony osobom zajmującym się zawodowo dziedziną, której dotyczy [Sieńczyło – Chlabicz, 2011, s. 435].

1.1.3. Oznaczenia stosowane w obrocie gospodarczym

Budowanie pozycji rynkowej przedsiębiorstwa wymaga właściwego oznaczania produktów i usług wprowadzanych do obrotu. Rolę tę pełnią znaki towarowe oraz oznaczenia geograficzne.

Znakiem towarowym jest każde oznaczenie, które można przedstawić w sposób graficzny, pozwalające odróżniać towary jednego przedsiębiorstwa od towarów innego przedsiębiorstwa. Może przyjmować formę słowną, graficzną, plastyczną, dźwiękową albo stanowić ich połączenie (art. 120 ust. 1-2 p.w.p.). W literaturze przedmiotu wskazuje się, że znaki towarowe pełnią następujące funkcje:

- f. oznaczenia pochodzenia – informują nabywców o komercyjnym pochodzeniu towarów lub usług, wskazują przedsiębiorstwo je wytwarzające,
- f. jakościową (ochrony zaufania lub gwarancyjną) – poświadczają, że wszystkie towary nimi oznaczone posiadają taką samą jakość,
- f. reklamową (sugestywną) – mogą być wykorzystane dla celów promocyjnych, jako środek reklamy lub instrument sterujący procesami produkcyjno – dystrybucyjnymi,
- f. informacyjną – stanowią wyobrażenie klienta o produkcie i jego producencie [Sieńczyło – Chlabicz, 2011, s. 392].

Oznaczeniami geograficznymi są natomiast oznaczenia słowne (wyłącznie), które odnoszą się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu lub kraju. Po pierwsze identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu, po drugie zaświadczać o określonej jakości, dobrej opinii lub innej cesze towaru, która jest mu przypisywana ze względu na pochodzenie geograficzne (art. 174 p.w.p.). Wśród oznaczeń geograficznych wyróżnia się nazwy regionalne oraz oznaczenia pochodzenia. Towary oznaczane nazwami regionalnymi swoje szczególne właściwości zawdzięczają oddziaływaniu środowiska geograficznego, zatem czynnikom naturalnym, jak i ludzkim, natomiast przy oznaczeniach pochodzenia cechy te wynikają jedynie z właściwości terenu, na którym towary powstają (art. 175 ust. 1 p.w.p.).

Oznaczenia geograficzne pełnią w obrocie gospodarczym te same funkcje, co znaki towarowe. Różnicę stanowi fakt, że znak towarowy wskazuje przedsiębiorcę natomiast oznaczenie geograficzne określony obszar geograficzny pochodzenia towaru. W tym miejscu podkreślić należy, że ochrona przyznawana oznaczeniom geograficznym może być zastrzeżona dla produktów wytwarzanych przez grupę podmiotów, natomiast prawo na znak towarowy obejmuje zarówno towary, jak i usługi i ma charakter indywidualny – przyznawane jest zawsze tylko jednemu podmiotowi [Sieńczyło – Chlabicz, 2011, s. 479-480].

1.2. Tytuły ochronne

Każde z omówionych dóbr własności przemysłowej może uzyskać ochronę prawną. Na warunkach określonych w ustawie udzielane są patenty oraz dodatkowe prawa ochronne na wynalazki, prawa ochronne na wzory użytkowe i znaki towarowe, a także prawa z rejestracji na wzory przemysłowe, topografie układów scalonych oraz oznaczenia geograficzne (art. 6 p.w.p.). W sprawach z zakresu własności przemysłowej właściwy jest Urząd Patentowy RP (dalej jako UP).

Prawa własności przemysłowej są ograniczone terytorialnie, co oznacza, że są skuteczne jedynie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, aby uzyskać ochronę poza granicami Polski, należy skorzystać z procedur regionalnych, bądź międzynarodowych. Należą do praw ograniczonych w czasie. Utrzymanie stanu ochrony, a także sama procedura zgłoszeniowa wiążą się ponadto z ponoszeniem opłat.

1.2.1. Patent

Przez uzyskanie patentu nabywa się prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze RP. Zakres przedmiotowy patentu określają zastrzeżenia patentowe, zawarte w opisie patentowym (art. 63 p.w.p.). Korzystanie z wynalazku objętego patentem obejmuje wszelkie postacie stosowania wynalazku, czerpania korzyści z wynalazku oraz dysponowania nim. Uprawniony z patentu może zakazać osobom trzecim, nie mającym jego zgody, korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy, polegający na:

- wytwarzaniu, używaniu, oferowaniu, wprowadzaniu do obrotu lub importowaniu dla tych celów produktu będącego przedmiotem wynalazku lub,
- stosowaniu sposobu będącego przedmiotem wynalazku, jak też używaniu, oferowaniu, wprowadzaniu do obrotu lub importowaniu dla tych celów produktów otrzymanych bezpośrednio takim sposobem. Korzystanie z wynalazku przez inne osoby możliwe jest bowiem wyłącznie na mocy udzielonego przez uprawnionego upoważnienia do korzystania z jego wynalazku (zawarcia umowy licencyjnej) (art. 66 p.w.p.) lub przepisu ustawy (art. 69 i nast. p.w.p.).

1.2.2. Prawa ochronne

Prawo ochronne może być udzielone na wzór użytkowy oraz na znak towarowy. Przez jego uzyskanie nabywa się prawo wyłącznego korzystania ze wzoru użytkowego albo używania znaku towarowego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze RP (art. 95 oraz 153 ust. 1 p.w.p.). Zakres przedmiotowy prawa ochronnego na wzór użytkowy określają zastrzeżenia ochronne zawarte w opisie ochronnym. W odniesieniu do znaku towarowego ustawodawca wskazał, że jego używanie polega w szczególności na:

- umieszczaniu tego znaku na towarach objętych prawem ochronnym lub ich opakowaniach, oferowaniu i wprowadzaniu tych towarów do obrotu, ich imporcie lub eksporcie, a także oferowaniu lub świadczeniu usług pod tym znakiem,

- umieszczaniu znaku na dokumentach związanych z wprowadzaniem towarów do obrotu lub związanych ze świadczeniem usług,
- posługiwaniu się nim w celu reklamy (art. 154 p.w.p.).

Czas trwania prawa ochronnego wynosi dziesięć lat od daty dokonania zgłoszenia w UP. W przypadku znaku towarowego może zostać, na wniosek uprawnionego, przedłużony dla wszystkich lub części towarów, na kolejne okresy dziesięcioletnie (art. 153 ust. 2-3 p.w.p.).

1.2.3. Prawa z rejestracji

UP udziela prawa z rejestracji na wzór przemysłowy, TUS oraz oznaczenia geograficzne.

Przez uzyskanie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego uprawniony nabywa prawo wyłącznego korzystania z wzoru w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze RP. Może zakazać osobom trzecim wytwarzania, oferowania, wprowadzania do obrotu, importu, eksportu lub używania, a także składowania dla takich celów wytworów, których wzór dotyczy. Prawo z rejestracji wzoru jest ograniczone czasowo. Trwa maksymalnie 25 lat od daty dokonania zgłoszenia, dzielone jest na pięcioletnie okresy (art. 105 p.w.p.).

Prawo z rejestracji TUS skuteczne jest 10 lat (art. 197 p.w.p.). Nie udziela się prawa z rejestracji topografii, jeżeli przed zgłoszeniem w Urzędzie Patentowym była ona wykorzystywana jawnie w celach handlowych w okresie dłuższym niż dwa lata (art. 197 ust. 3 p.w.p.), jeśli nie była wykorzystywana w celach handlowych w okresie 15 lat od chwili jej dokonania i utrwalenia w dowolnej formie (art. 197 ust. 3 p.w.p.), a także, gdy wynika jednoznacznie z funkcji układu scalonego, w którym jest stosowana (nie wykazuje cech oryginalności) (art. 199 p.w.p.).

Treść prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego została ujęta przez ustawodawcę od strony negatywnej, tzn. poprzez wskazanie działań, których podejmowanie w stosunku do zarejestrowanego oznaczenia jest zabronione. Art. 185 p.w.p. stanowi, że oznaczenie geograficzne, na które udzielono prawa z rejestracji nie może być używane na obszarze RP przez osoby, których towary nie spełniają warunków będących podstawą udzielenia prawa z rejestracji (określonych w specyfikacji). Zakaz ten obowiązuje nawet, gdy używanie oznaczenia nie ma na celu wskazywania pochodzenia geograficznego towarów, a także pomimo wskazania rzeczywistego miejsca wytworzenia towaru, czy zastosowania określenia wskazującego na rodzaj wyrobu tj. „naśladownictwo”, „rodzaj”, „sposób”. Powyższe ograniczenia dotyczą zarówno oryginalnego brzmienia, jak i tłumaczenia oraz innych form pochodnych oznaczenia (art. 185 p.w.p.).

1.3. Korzyści wynikające z ochrony własności przemysłowej

Decyzja o wszczęciu postępowania zgłoszeniowego należy do przedsiębiorcy. Nie istnieje obowiązek prawny występowania o ochronę. Alternatywnym rozwiązaniem jest m.in. zagwarantowanie dobrom własności przemysłowej ochrony faktycznej, zatem utrzymywanie innowacyjnych rozwiązań firmy

w tajemnicy albo niepodejmowanie działań mających na celu ochronę zasobów intelektualnych przedsiębiorstwa. Najczęściej jednak to ochrona formalna przynosi największe korzyści. Po pierwsze przyznaje przedsiębiorcy monopol na dane rozwiązanie. Podmiot uprawniony może decydować, czy chce zachować prawa własności przemysłowej na wyłączność, czy też upoważni inne podmioty do korzystania z nich. Jest w stanie w wysokim stopniu zabezpieczyć interesy swojej firmy. Uzyskanie tytułu ochronnego oznacza m.in. zakaz (skierowany do konkurentów) naśladownictwa rozwiązań nim objętych, dla konsumentów stanowi potwierdzenie, że dostarczane na rynek produkty, świadczone usługi gwarantują określony poziom bezpieczeństwa i właściwą jakość, pochodzą od profesjonalnego producenta. Czynniki te odgrywają ogromną rolę w budowaniu renomy na rynku. Po drugie prawa własności przemysłowej wpływają na wzrost wartości firmy. W bilansie rachunkowym wykazywane są po stronie aktywów. Mogą być wniesione aportem do spółki, stanowić źródło dochodów (np. środki z tytułu egzekwowania opłat licencyjnych, czy ze sprzedaży praw). Argumenty te przemawiają za włączeniem polityki zarządzania własnością przemysłową do ogólnej strategii zarządzania nowoczesną organizacją.

2. Zarządzanie własnością przemysłową

Zarządzanie własnością przemysłową odbywa się na kilku poziomach, dotyczy:

- kapitału ludzkiego, czyli wiedzy, umiejętności i możliwości członków organizacji, które to posiadają wartość ekonomiczną,
- kapitału organizacyjnego, zatem wiedzy wykorzystywanej w procesach decyzyjnych, która wyraża kulturę organizacyjną przedsiębiorstwa. W tej sferze mieszczą się patenty, wzory użytkowe, znaki towarowe itp.,
- kapitału klienckiego, który tworzy wiedza pozyskana od podmiotów zewnętrznych: partnerów biznesowych, innych organizacji, osób z otoczenia firmy [Kasprzycki, Matczewski, Okoń – Horodyńska, du Vall, Wisła, 2008, s. 40].

Zarządzanie własnością przemysłową stanowi składową ogólnego procesu zarządzania, w wysokim stopniu wpływa na osiągnięcie celów organizacji. Działania podejmowane w tym obszarze powinny realizować podstawowe funkcje zarządzania, którymi są planowanie, organizowanie, kierowanie oraz kontrola zasobów i działalności organizacji [Griffin, 1998, s. 39].

2.1. Planowanie

Planowanie polega na określeniu celów organizacji i ustaleniu najlepszego sposobu ich realizacji. Skupia się na obszarach takich jak: kreowanie pozycji na rynku, utrzymywanie poziomu rentowności, tworzenie i dostarczanie wartości oraz jakości. Wiąże się z procesem podejmowania decyzji operacyjnych, taktycznych i strategicznych [Griffin, 1998, s. 39].

Strategia zarządzania własnością intelektualną musi być w pełni dostosowana do przyjętej strategii biznesowej. Przy jej tworzeniu uwzględniać należy zamierzenia komercyjne przedsiębiorstwa, precyzyjnie określać jakie produkty,

na jakim obszarze, jak szybko i na jak długo przedsiębiorstwo chce wprowadzić na rynek. Punktem wyjścia dla określenia polityki zarządzania własnością przemysłową jest poznanie i zdefiniowanie otoczenia, w którym działa przedsiębiorstwo, ustalenie sektora i profilu działalności. Następnie należy określić jakie zasoby intelektualne konieczne są dla jego funkcjonowania oraz osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Wreszcie należy zidentyfikować posiadane już niematerialne zasoby firmy, a następnie wybrać sposób ich ochrony.

Polityka przedsiębiorstwa powinna wskazywać, czy jego celem pozostaje utrzymanie technik wytwarzanych wyrobów w tajemnicy, czy też zakłada transfer własności przemysłowej do innych podmiotów oraz pozyskiwanie zewnętrznych zasobów intelektualnych. Przy opracowywaniu strategii należy właściwie oceniać korzyści i ryzyko związane z ochroną produktów w oparciu o rejestrację lub prawa nabyte bez rejestracji. W szczególności należy brać pod uwagę fakt, że ochrona formalna opłacalna jest głównie przy wytwarzaniu produktów, bądź technologii, których okres eksploatacji pozwala uzyskać zwrot nakładów poniesionych na ich stworzenie, co trudne jest do osiągnięcia w przypadku produktów o krótkiej i średniej żywotności rynkowej [Ożegalska – Trybłaska, 2010, s. 5].

Ważnym elementem tworzenia strategii zarządzania własnością przemysłową jest opracowanie regulaminu własności intelektualnej. Posiadanie w przedsiębiorstwie dokumentu tego rodzaju nie jest obligatoryjne. Nie stanowi on także źródła prawa. Jest wiążący dla podmiotu, który go wydał, a ponadto, jeżeli do jego postanowień odwołuje się umowa o pracę i został on udostępniony pracownikowi zawierającemu umowę – obowiązuje również pracownika. Regulamin taki powinien przede wszystkim precyzować:

- kogo i w jakim zakresie obowiązuje – m.in. na czym polega wykonywanie obowiązków pracowniczych oraz pomoc w zakresie wynalazczości uzyskiwana od przedsiębiorcy, w jakim stopniu wykorzystywana jest jego infrastruktura oraz zasoby,
- kwestie własności wyników prac tworzonych w ramach działalności przedsiębiorstwa – w szczególności powinien wskazywać podmiot uprawniony do uzyskania prawa wyłączanego, czy jest nim twórca, pracodawca, czy zamawiający,
- obowiązki związane ze zgłoszeniem pracodawcy projektu, czy rozwiązania zdatnego do ochrony za pomocą praw własności intelektualnej oraz z ich rejestracją,
- zasady ponoszenia kosztów i podziału zysków, wynagradzania twórców [Ożegalska – Trybłaska, 2010, s. 12-14].

2.2. Organizowanie

Organizowanie to proces porządkowania, przydzielania działań i zasobów poszczególnym członkom organizacji. Prowadzi do wyodrębniania struktur, czy reorganizacji przyjętych układów. Obejmuje także dalsze koordynowanie postępowań, rozwijanie współpracy w ramach określonej sieci stosunków. Ma na celu najlepszą oraz najszybszą realizację przyjętych planów.

Aktywa własności intelektualnej mogą być wykorzystywane na wiele sposobów. Przedsiębiorstwo może zarówno udostępniać swoje zasoby niematerialne, jak i korzystać z cudzej własności przemysłowej. Obrót dobrami własności przemysłowej opiera się w głównej mierze na stosunkach umownych. Polega na zawieraniu umów licencyjnych, umów dotyczących sprzedaży praw, umów franczyzy, na udzielaniu koncesji oraz zezwoleń na wykorzystywanie przez osoby trzecie zasobów intelektualnych. Możliwe jest także zakładanie spółek *joint-venture*, *spin-off*, *spin-out* stanowiących efekt transferu technologii i wiedzy w ramach projektów badawczo – rozwojowych. Pozyskiwanie dóbr własności przemysłowej może odbywać się ponadto w drodze pozaumownej np. poprzez stosowanie innowacji i oznaczeń niechronionych prawami wyłącznymi, wykorzystywanie licencji otwartych – zawieranych poprzez czynności dorozumiane, czy licencji przymusowych, ustawowych [Szewc, Ziolo, Grzesiczak, 2011, s. 16].

Skomplikowanie działań zachodzących w organizacji wymaga właściwej koordynacji. Współcześnie proces ten opiera się na zintegrowanych systemach informacyjnych. Także w zakresie zarządzania własnością intelektualną pozwalają one pozyskać informacje, właściwie je segregować i na ich podstawie tworzyć wiedzę możliwą do dalszego zastosowania, stanowiącą podstawę podejmowania decyzji. Do najważniejszych narzędzi tego rodzaju zalicza się systemy zarządzania dokumentami, które pozwalają właściwie je gromadzić, klasyfikować, wykorzystywać w różnych obszarach działalności gospodarczej. Wiele przydatną jest np. funkcja rozbudowanych kalendarzy zawierających wpisy dotyczące m.in. upływu terminu trwania ochrony prawnej na dane rozwiązanie, sygnalizujących terminy na wniesienie opłat za kolejne okresy ochrony, opłat licencyjnych, wypłacania wynagrodzenia twórcom. Istotną rolę pełnią także systemy wspomagania pracy grupowej. Wewnętrzne sieci firmowe typu intranet umożliwiają swobodny przepływ danych między członkami organizacji. Tym samym w trakcie trwania pracy nad określonym projektem poszczególne działy mogą czerpać informację profilowaną wedle swoich potrzeb [Kasprzycki, Matczewski, Okoń – Horodyńska, du Vall, Wisła, 2008, s. 45-46].

W celu zarządzania własnością intelektualną zalecane jest powołanie wewnętrznej komórki prowadzącej monitoring rynku pod kątem własności przemysłowej, jednostki pełniącej funkcję służb wynalazczych, a także własnego działu naukowo – badawczego. Jest to rozwiązanie kosztowne (szczególnie dla podmiotów z sektora MSP). Wygodnym rozwiązaniem pozostaje powierzenie obsługi w zakresie własności przemysłowej podmiotom zewnętrznym np. kancelariom rzecznikowskim, brokerom technologii. Pomoc doradczą przedsiębiorcom świadczą także Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości i wiele innych instytucji.

2.3. Kierowanie

Kierowanie to proces obejmujący przewodzenie oraz motywowanie kadry pracowniczej. Określa, w jaki sposób należy wpływać na podwładnych, by mie-

li poczucie wspólnej misji, dążyli do osiągania celów wytyczonych w funkcjach planowania i organizowania.

Bez wątpienia podstawową funkcję stymulowania wynalazczości i twórczości pracowniczej przypisać należy wynagrodzeniu za pracę. Zgodnie z treścią art. 22 p.w.p. wysokość wynagrodzenia pracownika, który jest twórcą, o ile strony w umowie nie postanowią inaczej, powinna być ustalona w słusznej proporcji do korzyści przedsiębiorcy z wynalazku, wzoru użytkowego albo wzoru przemysłowego. Uwzględnia się przy tym okoliczności, w jakich wynalazek, wzór użytkowy albo wzór przemysłowy został dokonany, a w szczególności zakres udzielonej twórcy pomocy oraz zakres obowiązków pracowniczych twórcy w związku z ich dokonaniem. Regulacja ustawowa ma w tym zakresie charakter dyspozytywny. Oznacza to, że znajdzie zastosowanie wyłącznie w sytuacji, gdy postanowienia umowy o pracę, przyjętego w przedsiębiorstwie regulaminu własności intelektualnej nie zawierają postanowień odrębnych. Dodatkową gwarancję właściwego wynagrodzenia stanowi uprawnienie do żądania stosownego wyrównania w sytuacji, gdy rzeczywiste korzyści osiągnięte przez przedsiębiorcę z tytułu eksploatacji dobra własności przemysłowej okażą się znacząco wyższe od tych, które zostały przyjęte przy określaniu podstawy do ustalenia wynagrodzenia wypłacanego pracownikowi [Ożegalska – Trybalska, 2009, s. 22].

Na jakość współpracy między pracodawcą a pracownikiem wpływa także znajomość obowiązujących przepisów. Pracownicy powinni być świadomi jaki zakres ochrony przysługuje im z mocy samego prawa, w szczególności, że oprócz uprawnień majątkowych, które najczęściej na mocy umowy o pracę przenoszone są na pracodawcę, przysługują im także prawa osobiste, które nie podlegają zrzeczeniu, w tym prawo do autorstwa. Z postanowień art. 8 ust. 1 pkt. 3 p.w.p. wynika obowiązek wymieniania twórcy w opisach, rejestrach oraz w innych dokumentach i publikacjach. Wprowadzenie w błąd w tym zakresie podlega odpowiedzialności karnej (art. 303 p.w.p.) [Ożegalska – Trybalska, 2009, s. 24]. Ustawa zabezpiecza tym samym interesy dwóch stron stosunku umownego. Tworzenie własności przemysłowej wpływa więc nie tylko na zwiększanie wartości firmy, ale także przyczynia się do rozwoju dorobku twórcy.

2.4. Kontrola

Kontrola to końcowa faza zarządzania. Ma na celu zapewnianie, że funkcjonowanie przedsiębiorstwa jest zgodne z przyjętymi założeniami. Polega na obserwacji i wprowadzaniu korekt w podejmowanych działaniach. Dotyczy nie tylko wewnętrznego funkcjonowania przedsiębiorstwa, ale uwzględniać powinna czynniki zewnętrzne. Konieczne jest analizowanie otoczenia przedsiębiorstwa, kształtowania się podaży na chronione rozwiązania, odnajdywania nowych możliwości komercjalizacji dóbr intelektualnych. Drugim aspektem monitorowania rynku jest sprawdzanie czy podejmowane przez przedsiębiorstwo czynności nie wkraczają w sferę praw wyłącznych innych podmiotów gospo-

darczych, jak również czy działania konkurencji nie naruszają naszych praw [Ożegalska – Trybalska, 2010, s. 41].

Kontrola powinna zakończyć się wskazaniem możliwości udoskonalenia strategii zarządzania własnością przemysłową. Może sygnalizować konieczność skorzystania ze specjalistycznego doradztwa, dofinansowania pewnych obszarów działalności, szkolenia kadr, czy wreszcie zmiany strategii ochrony dóbr własności intelektualnej.

Zakończenie

Własność przemysłowa odgrywa coraz większą rolę w procesie zdobywania przewagi rynkowej. Współczesne przedsiębiorstwa mają świadomość, że obecnie pozycję lidera zapewnia postawa proinnowacyjna, nastawienie na rozwój technologii i wzornictwa, a nie naśladownictwo. Niezbędne staje się właściwe planowanie potrzeb, zgodne z nim pozyskiwanie zasobów intelektualnych z wewnątrz oraz z otoczenia firmy oraz zapewnianie im stanu ochrony prawnej bądź faktycznej. Kluczowe dla budowania wartości firmy jest także podejmowanie działań mających na celu promowanie i komercjalizację własnych osiągnięć. Nie bez znaczenia w tym zakresie pozostaje szerzenie wiedzy na temat korzyści jakie przynosi własność przemysłowa wśród pracowników, podkreślanie, że wpływa ona zarówno na rozwój przedsiębiorstwa, jak i ich dorobku twórczego. Szczególnie ważna jest również analiza i ocena działań konkurencji, z uwzględnieniem praktyk nieuczciwej konkurencji, a w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości - podejmowanie niezbędnych środków zapobiegawczych [Kasprzycki, Matczewski, Okoń – Horodyńska, du Vall, Wisła, 2008, s. 33-34]. Powyższe wymogi wpływają na konieczność wprowadzenia zarządzania własnością przemysłową do strategii biznesowej przedsiębiorstwa.

Literatura

1. Griffin R. (1998), Podstawy zarządzania organizacjami, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Kasprzycki D., Matczewski A., Okoń – Horodyńska E., du Vall M., Wisła R. (2008), Zarządzanie własnością intelektualną w przedsiębiorstwie – regulaminy korzystania z wyników prac intelektualnych powstałych w przedsiębiorstwie, UJ, Kraków.
3. Nyga J. (2011), Znaczenie własności intelektualnej w działalności gospodarczej, „Biuletyn Euro Info” nr 127.
4. Ożegalska – Trybalska J. (2009), Podmioty praw własności przemysłowej, w: Twórczość pracownicza w przedsiębiorstwie. Poradnik dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, du Vall M., Ożegalska – Trybalska J. (red.), UJ, Kraków.
5. Ożegalska – Trybalska J. (2010), Zarządzanie własnością intelektualną w przedsiębiorstwie. Poradnik dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, UJ, Kraków.

6. Poźniak – Niedzielska M. (2007), Ochrona wzorów przemysłowych w prawie europejskim, „Europejski Przegląd Sądowy” nr 1.
7. Sieńczyło – Chłabicz J. (red.) (2011), Prawo własności intelektualnej, LexisNexis, Warszawa.
8. Szewc A. (2011), Znaczenie własności przemysłowej w działalności gospodarczej, w: Umowy jako prawne narzędzie transferu innowacji, Szewc A., Ziolo K., Grzesiczak M., PARP, Warszawa.
9. Tischner A., w: Kostański P. red. (2010), Prawo własności przemysłowej. Komentarz, C. H. Beck, Warszawa.
10. Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1117 z późn. zm.

Streszczenie

Artykuł przedstawia zagadnienie znaczenia własności przemysłowej w działalności gospodarczej. W pierwszej części opracowania dokonano charakterystyki polskiego systemu ochrony własności przemysłowej. Opisane zostały dobra własności przemysłowej oraz tytuły ochronne, które krajowe ustawodawstwo przyznaje ich twórcom. W drugiej części podkreślono wpływ własności przemysłowej na realizację poszczególnych funkcji zarządzania przedsiębiorstwem (tj. planowania, organizowania, kierowania, kontroli). Określono w jakim stopniu powinna być ona uwzględniana przy tworzeniu strategii biznesowej. Wskazano także jakie współczesne narzędzia zarządzania są przydatne dla kształtowania polityki przedsiębiorstwa odnoszącej się do własności intelektualnej.

Słowa kluczowe

własność przemysłowa, strategia biznesowa, pracownik

The role of industrial property in business (Summary)

This article discusses the role of industrial property in business. First section characterizes Polish system of protection of industrial property. Describes the goods of industrial property and property rights that national legislation grants their creators. Second section highlights the impact of industrial property on the implementation of four functions of business management (planning, organizing, leading, controlling).

Key words

industrial property, business strategy, employee